

Tien eeuwen Alkmaar, de Alkmaarders en hun onderwijs

ACH LIEVE TIJD

De uitvinder van de duikboot

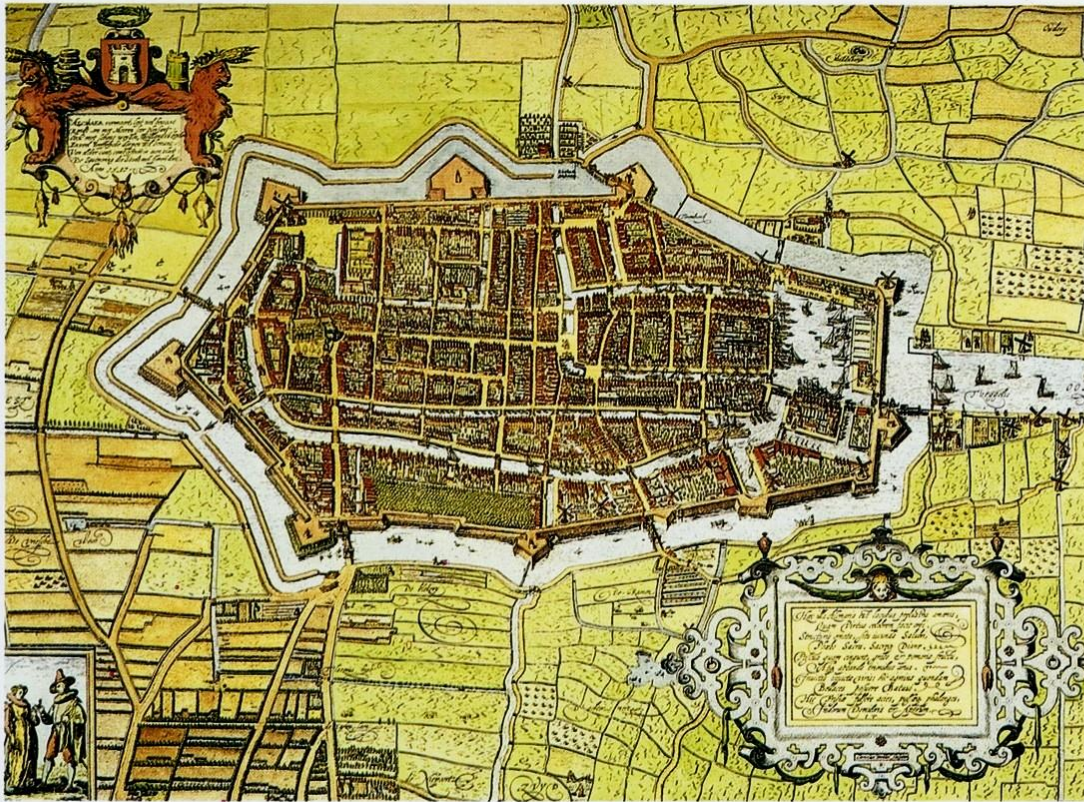
Een beroemde leerling van de Latijnse School was de uitvinder Cornelis Drebbel, naar wie de huidige scholengemeenschap voor volwassenen is genoemd. Als zoon van de niet onbemiddelde Jacob Jansz. Dremmel, werd hij in 1572 in Alkmaar geboren. Al vroeg was hij geïnteresseerd in techniek en werktuigkunde. Omstreeks 1590 ging hij naar Haarlem. In 1595 trouwde hij met Sophia Jans en vestigde zich in Alkmaar, waar hij in voortdurende geldzorgen verkeerde door de verkwistende leefwijze van zijn vrouw. In 1605 vertrok hij naar Engeland. Hier oogste hij succes met zijn uitvindingen van een 'perpetuum mobile' en automatische en hydraulische orgels. Bij de marine ontwikkelde hij een aan alle kanten waterdichte boot, waarmee hij enkele proeftochten onder het wateroppervlak van de Theems heeft gemaakt. De Alkmaarder Drebbel werd zo de uitvinder van de duikboot.

Rechtsboven: Een model van de duikboot van Drebbel nagebouwd door dr. Naber. Met zo'n boot maakte Cornelis Drebbel in het begin van de 17de eeuw enkele proefvaarten onder het wateroppervlak van de Theems.

Midden: Een gravure gemaakt door Cornelis Drebbel van de plattegrond van Alkmaar uit 1597. Duidelijk te zien zijn de vele grachten, die toen nog niet waren gedempt en de stadswallen, waarvan restanten tot op heden bewaard zijn gebleven.

Onder: Portret van een bekende Alkmaarder, Cornelis Drebbel, in zijn jeugd leerling van de Latijnse School, later een beroemd graveur en uitvinder. Drebbel was in 1572 in Alkmaar geboren en verhuisde in 1590 voor een aantal jaren naar Haarlem.

hun nieuwe aanpak. Bij alle onderwerpen die hij behandelde, probeerde Murmellius altijd aansluiting te vinden bij de interesses en de leefwereld van de leerlingen. In de zestiende eeuw en nog lang daarna was dat iets totaal ongekends. Helaas duurde het rectoraat van Murmellius maar tot 1517. Toen vielen de 'Gelderschen' Alkmaar binnen en gingen zo verschrikkelijk te keer, dat veel burgers de stad ontvluchtten. In hetzelfde jaar werd Alkmaar geteisterd door een pestepidemie, die eveneens veel mensen de stad uitjoeg. Murmellius vluchtte naar Zwolle en ging werken in Deventer, waar hij plotseling onder nooit opgehelderde omstandigheden in september 1517 stierf. Boze tongen beweren dat hij door een collega, die hem zijn internationale roem misgunde, door gifmoord om het leven is gebracht.

Hoe zag zo'n school omstreeks 1500 er nu uit? In de tijd van Murmellius was de Latijnse School gehuisvest in een heel eenvoudig gebouw dat achter

het stadhuis stond, dicht bij de Breedstraat, die vroeger de Kaksloot werd genoemd. Van binnen zag het er totaal anders uit dan de moderne, ruime en lichte schoolgebouwen van tegenwoordig. De leslokalen waren donker, de wanden ruw en met kalk bestreken, de vensters waren soms van papier. Banken waren een luxe, meestal zaten de leerlingen, soms met meer dan honderd bij elkaar, op stenen of lemen vloeren, die in de winter met stro of biezen waren bedekt. Dan werd het vertrek door een turfvuur verwarmd en met door de leerlingen zelf meegebrachte vetkaarsen verlicht. 's Zomers was het er erg benauwd en muf. Na 1500 kwamen banken meer in gebruik, maar dan wel zonder leuning. Eerst werd er op wastafeltjes geschreven, later ook op papier. Meestal hadden de zestiende-eeuwse scholieren, evenals de onderwijzers, inktkokers en schrijfgerei aan hun gordel hangen. De leraar zat achter een grote lessenaar of kathedraal, met een soort muts op het

Linksboven: Een gravure van Cornelis Drebbel, waarop te zien is hoe een kind leert lezen.

Rechtsboven: Een ordonnantie uit 1667 die de Alkmaarse schoolmeesters en -meesteressen precies voorschrijft aan welke regels zij zich moeten houden bij het uitoefenen van hun beroep. Voordat ze met het lesgeven mogen beginnen, moeten ze een proeve van bekwaamheid afleggen; ze mogen elkaar niet beconcurreren door bijvoorbeeld het schoolgeld te verlagen en ze hebben plechtig moeten beloven zich aan deze voorschriften te zullen houden.

Rechts: Op dit schilderij uit 1619, waarvan de maker niet bekend is, is te zien hoe Alkmaarse weeskinderen in het Burgerweeshuis onderwijs genieten. De kinderen dragen de opvallende weeshuiskleding: aan één kant zwart, aan de andere kant rood. Het kostuum zou een hedendaags voetbalelfal niet misstaan. Het schilderij, dat oorspronkelijk in het weeshuis hing, maakt deel uit van een serie van vijf, waarop verschillende episodien uit het leven van weeskinderen staan afgebeeld. Het eerste toont de begrafenis van de ouders, waarna er voor de kinderen maar één toevluchtsoord is: het weeshuis. Op de volgende schilderijen zien we hoe de kinderen liefdevol in het weeshuis opgenomen, verzorgd en onderwezen worden, om tenslotte als dankbare jong-volwassenen het weeshuis te verlaten.

O R D O N N A N T I E

vande E. E. Achtbare Heeren Schoolarchen der Stadt Alckmaer,
Voor de School-meesteren als oock de Meesteressen der selver Stede,
waer na sy haer sullen hebben te reguleren.

Erstelijck, en sal niemant al hier sich vervorderen School te houden, dan die Burger en vande Gereformeerde Religie is, ende na bevindinge van bequaemheyt by de E. Heeren Schoolarchen daer toe geadmiteert. Soo werde oock alle Hantwerks-Vrouwen (t zy Kloppen ofte andere) die onder 't deckel van Hant-werken te leeren genoeghem openlijck School houden, ende den toegelaten School-meesteren ende School-vrouwen grooten afbreck doen, sulcx wel expresselijck verboden.

Ten tweeden, en sal niemant vermogen na dat hy gewaerschoomt is, eens anders Decipel vorder te onderwijfen, of in sijn School aen te houden, voor en al eer dat deselve sijn voorgaende Meester of Meesteresse voldaan heet, die geauthorieert sal wesen sijn actie ofte bedongen gelt volkomendijck te pretenderen, ende sal de laetste Meester of Meesteresse sijn of haer verdient na rato mede hebben te eyfchen.

Ten derden, dat niemant het oude gewoonlijke School-loon sal mogen verminderen, of de klad daer in brengen, ende andere Meesters ofte Vrouwen als oock sijn selven schadelijck zijn, maer veel eer dat soeken in esse te houden, ofte is 't mogelijk te verbeteren, mits daer voor sijn best doende om 't selve wel ende deughdelijck te verlijenen.

Ende ten eynde dit alles behoorlijck mochte werden geobferveert, soo hebben de E. Heeren Schoolarchen alle de presente toegelaten School-meesteren gefamendijck, ende elck in 't bysonder, met hantstafinge doen beloven haeren schuldighen plicht (in desen begrepen) getrouwelijck na te komen, gelijk oock de nieuwe aankomende Meesters ende Meesteressen 't selve sullen gehouden welen te doen.

